

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М.П. ДРАГОМАНОВА

РУДА ГАЛИНА СТАНІСЛАВІВНА

УДК 373.3.016:78(043.3)

**РОЗВИТОК МУЗИЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ
В ПРОЦЕСІ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

13.00.02 — теорія та методика музичного навчання

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2018

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки України, м. Київ.

Науковий керівник -

доктор педагогічних наук, професор
ПАДАЛКА Галина Микитівна,
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова, професор кафедри
педагогіки мистецтва та фортепіанного
виконавства.

Офіційні опоненти:

доктор педагогічних наук, професор
ДОРОШЕНКО Тетяна Володимирівна,
Чернігівський національний університет
«Чернігівський колегіум» імені
Т.Г. Шевченка, завідувач кафедри
мистецьких дисциплін;

Кандидат педагогічних наук, доцент
МЕРЕЖКО Юлія Валеріївна,
Київський університет імені Бориса
Грінченка, завідувач кафедри академічного
та естрадного вокалу Інституту мистецтв.

Захист відбудеться 30 січня 2019 року о 16.00 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.08 у Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова, 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розіслано 28 грудня 2018 року.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради**

Л. І. Паньків

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. В Національній доктрині розвитку освіти України в ХХІ столітті підкреслюється, що головною метою української системи освіти є створення умов для розвитку та самореалізації кожної особистості, здатної навчатися впродовж життя, створювати й розвивати цінності громадянського суспільства.

Розвиток у школярів здатності повноцінно сприймати музику здійснюється за двома тісно пов'язаними між собою напрямками. Перший – це загальноестетичний розвиток, коли в дітей формується здатність розуміти роль і місце музики в житті людини, її багатство і різноманітність, а також усвідомлювати і систематизувати музичні враження, що отримані з навколишнього життя. Другий напрям передбачає розвиток особистісних музичних якостей у цілому і окремих його компонентів, таких як музичні здібності.

У результаті аналізу наукових досліджень і окремих публікацій, які є основою сучасних концепцій особистісного становлення підростаючого покоління, з'ясовано, що питанням розвитку здібностей учнів початкової школи приділяється увага в психолого-педагогічних дослідженнях. Насамперед слід назвати теоретичні концепції, розвинені в роботах Б. Теплова і С. Рубінштейна. Проблема музичного розвитку займались Н. Ветлугіна, С. Науменко, К. Тарасова, Ю. Цагареллі та ін. Методи та шляхи розвитку музично-творчих та музичних здібностей досліджували А. Арісменді, Е. Башич, П. Вейс, В. Верховинець, Д. Кабалецький, М. Леонтович, К. Орф, К. Стеценко та інші. Сучасні дослідження які розкривають тему розвитку музичних здібностей Т. Дорошенко, О. Лобова, Р. Савченко, О. Хижна та ін.

Актуальність дослідження визначається тим, що незважаючи на значну кількість теоретичних і емпіричних досліджень, які було проведено в галузі музичної освіти, проблема розвитку музичних здібностей учнів початкової школи є не достатньо розробленою. Не визначено теоретичні підходи до обґрунтування процесу становлення всього комплексу музичності в навчально-виховному процесі, не знайшли належного обґрунтування методи, прийоми, форми розвитку музичних здібностей учнів молодшого шкільного віку, поза увагою науковців лишилися питання визначення музично-розвивальних можливостей ігрової діяльності. Крім того, аналіз практики засвідчив, що вчителі загальноосвітніх шкіл цілеспрямованому розвитку музичних здібностей учнів початкової школи надають недостатньо уваги.

Отже, в теорії та практиці розвитку музичних здібностей учнів початкової школи в процесі ігрової діяльності виникає низка суперечностей між:

- потребою розвитку музичних здібностей учнів початкової школи та недостатньою теоретичною розробкою цих питань;
- схильністю дітей молодшого шкільного віку до гри і недостатньою методичною розробкою можливостей впровадження гри у процес музичного розвитку дитини;
- педагогічною значущістю розвитку музичних здібностей дітей

молодшого шкільного віку і недостатньою розробленістю методичних засад цієї проблеми.

Необхідність розв'язання наведених суперечностей, теоретична та практична значущість окресленої проблеми, а також недостатній рівень її розробки зумовили вибір теми дисертації: *«Розвиток музичних здібностей учнів початкової школи у процесі ігрової діяльності»*.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація входить до плану науково-дослідної роботи кафедри теорії та методики музичної освіти, хорового співу і диригування факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова з проблеми «Зміст, форми, методи і засоби вдосконалення підготовки вчителів музики» (протокол № 5 від 26 грудня 2013 року). Тема дисертаційного дослідження затверджена Вченою радою НПУ імені М. П. Драгоманова (протокол № 10 від 28 січня 2016 року).

Мета дослідження – розробити, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити методику розвитку музичних здібностей молодших школярів у процесі ігрової діяльності.

Об'єкт дослідження – процес музичного навчання молодших школярів в загальноосвітній школі.

Предмет дослідження – методика розвитку музичних здібностей молодших школярів у процесі ігрової діяльності на уроках музики та в позакласній діяльності.

Відповідно до мети, об'єкта, предмета дослідження в дисертації передбачається розв'язання таких **завдань**:

- проаналізувати стан досліджуваної проблеми в науковій та методичній літературі;
- уточнити сутність і зміст поняття «музичні здібності учнів початкової школи», розробити структуру музичних здібностей;
- виявити розвивальний потенціал ігрової діяльності і можливості його реалізації на уроках музичного мистецтва;
- визначити принципи і педагогічні умови ефективного розвитку музичних здібностей учнів початкової школи в процесі ігрової діяльності;
- обґрунтувати методичну модель розвитку музичних здібностей учнів початкової школи в процесі ігрової діяльності;
- розробити критерії, показники та встановити рівні розвиненості музичних здібностей учнів початкової школи;
- експериментально перевірити ефективність запропонованої методичної моделі поетапного розвитку музичних здібностей учнів початкової школи в процесі ігрової діяльності.

Методологічною основою дослідження в контексті міждисциплінарного аналізу стали загальнотеоретичні й методологічні принципи наукового пізнання; сучасні концепції гуманізації освіти та положення про активність суб'єкта в пізнавальній діяльності; концептуальні положення психології та педагогіки про розвиток особистості; наукові ідеї щодо сутності мистецтва як

специфічної форми суспільної свідомості, його ролі в розвитку особистості.

Теоретичну основу дослідження склали концептуальні положення педагогіки (С. Русова, В. Сухомлинський, К. Ушинський); аналіз ролі мистецтва в становленні особистості (Б. Асаф'єв, І. Бех, І. Зязюн, О. Отич, Г. Падалка, О. Рудницька, В. Сухомлинський, О. Щолокова, Б. Яворський та ін.); дослідження в галузі психолого-педагогічного аналізу загальних і спеціальних музичних здібностей (Л. Бочкарьов, Л. Виготський, О. Костюк, В. Медушевський, Є. Назайкінський, С. Науменко, В. Ражніков, С. Рубінштейн, Б. Теплов та ін.); праці з методики викладання музики в загальноосвітній школі та підготовки вчителів музичного мистецтва (О. Апраксіна, Н. Гуральник, Т. Дорошенко, Д. Кабалевський, А. Козир, О. Лобова, Л. Масол, О. Михайличенко, О. Олексюк, В. Орлов, О. Ростовський, Р. Савченко, О. Хижна, Л. Хлебнікова, В. Шульгіна, Д. Юник та ін.); дослідження з проблем музично-естетичного виховання дітей молодшого шкільного віку (А. Арісменді, В. Верховинець, Н. Ветлугіна, М. Метлов, Т. Науменко та ін.).

Методи дослідження. Для досягнення мети, розв'язання поставлених завдань було використано загальнонаукові методи теоретичного та емпіричного рівнів: *теоретичні*: (аналіз філософської, мистецтвознавчої, психолого-педагогічної літератури з досліджуваної проблеми, її систематизація та узагальнення; класифікація отриманих теоретичних та експериментальних даних, їх зіставлення інтерпретація; конкретизація, синтез, порівняння) – для формування концептуальних положень дослідження; *емпіричні*: (психолого-педагогічне спостереження, анкетування, тестування, бесіди, інтерв'ю, усне опитування, рольові ігри, тренінги, констатувальний і формувальний експерименти – для визначення результативності експериментальної роботи; *статистичні*: (кількісна обробка результатів дослідження, відображення їх у табличних і графічних формах) – для фіксації результатів вимірювань та перевірки ефективності розробленої методики розвитку музичних здібностей учнів початкової школи в процесі ігрової діяльності.

Наукова новизна і теоретичне значення дослідження полягає в тому, що *вперше*:

- розроблено поетапну методику розвитку музичних здібностей учнів початкової школи в процесі ігрової діяльності;
- розроблено критерії та показники рівня розвиненості музичних здібностей учнів початкової школи;
- визначено принципи і педагогічні умови ефективного розвитку музичних здібностей учнів початкової школи в процесі ігрової діяльності;
- доведено залежність розвитку музичних здібностей від залучення учнів до ігрової діяльності на уроках музики в позакласній роботі.

Уточнено: сутність, зміст та структуру понять «музичні здібності учнів початкової школи»; «музична гра», «ігрова діяльність».

Подальшого розвитку набула методика навчання музики в загальноосвітній школі.

Практичне значення дослідження визначається тим, що його висновки

та експериментальні дані можуть становити підґрунтя для оновлення та коригування змісту таких навчальних дисциплін, як «Методика музичної освіти», «Педагогічна творчість», а також для удосконалення педагогічної практики студентів.

Апробація результатів дослідження проводилась у процесі виступів і обговорення основних положень та результатів дослідження на: *Міжнародних науково-практичних конференціях*: XIII Міжнародні педагогічно-мистецькі читання пам'яті О.П. Рудницької (м. Київ, 2015р.); I Міжнародні науково-практичні читання пам'яті академіка Анатолія Авдієвського (м. Київ, 2017 р.); Міжнародна інтернет-конференція «Професіоналізм педагога в умовах освітніх інновацій» (м. Слов'янськ, 2017 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Science and education: trends and prospects» (Taunton, United States of America, 2018 р.); «II Міжнародні науково-практичні читання пам'яті академіка Анатолія Авдієвського» (м. Київ, 2018 р.); Четвертий Міжнародний науково-практичний семінар «Проблеми музично-естетичної освіти учнівської молоді: історія та сучасність» (м. Дрогобич, 2018 р.); *Всеукраїнських конференціях*: IV Всеукраїнська науково-практична конференція викладачів, аспірантів, магістрантів та студентів «Підготовка фахівців соціономічних професій в умовах сучасного соціокультурного простору» (м. Вінниця 2016 р.); II Всеукраїнська наукова конференція «Україна в гуманітарних і соціально-економічних вимірах» (м. Дніпро, 2017 р.); Всеукраїнська науково-практична конференція «Філософія, теорія та практика випереджаючої освіти для сталого розвитку» (м. Дніпро, 2017 р.); Всеукраїнська наукова конференція «Освіта і наука в умовах глобальних трансформацій» (м. Дніпро, 2017 р.); Науково-практична конференція «Мистецький освітній простір у контексті формування сучасної парадигми освіти» (м. Кропивницький, 2017 р.); Всеукраїнська науково-практична конференція «Мистецтво та освіта: новації та перспективи» (м. Чернігів, 2018 р.); Всеукраїнська науково-практична конференція студентів та молодих науковців «Традиції та сучасність мистецько-педагогічної освіти» (м. Чернігів, 2018 р.); Міжвузівська студентська науково-практична конференція (за міжнародною участю) «Традиції та сучасність музично-педагогічної освіти» (м. Чернігів, 2017 р.).

Впровадження результатів дисертаційного дослідження здійснено в освітній процес: факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (довідка про впровадження № 07-10/810 від 22.05.2018 р.); Барського гуманітарно-педагогічного коледжу імені Михайла Грушевського (довідка про впровадження № 116 від 18.05.2018 р.); школи I-III ступенів № 263 імені Євгена Коновальця Деснянського району міста Києва (довідка про впровадження № 102 від 18.05.2018 р.); спеціалізованої школи № 43 «Грааль» Солом'янського району м. Києва (довідка про впровадження № 86 від 21.05.2018 р.)

Вірогідність і аргументованість результатів дослідження забезпечується: комплексним застосуванням теоретичних та емпіричних методів, адекватним завданням дослідження; урахуванням ідей провідних

зарубіжних та вітчизняних науковців у галузі педагогіки, психології, філософії, мистецтвознавства; методологічним та теоретичним обґрунтуванням вихідних положень дослідження; використанням комплексу методів, що відповідають об'єкту, предмету, меті, завданням дослідження; проведенням дослідно-експериментальної роботи на заняттях музичного мистецтва та впровадженням позитивно результативної методики розвитку музичних здібностей учнів початкової школи в процесі ігрової діяльності; якісною та кількісною обробкою отриманих даних.

Публікації. Основні теоретичні положення та результати дослідження висвітлені в 17 одноосібних публікаціях автора, 6 статей з яких у наукових фахових виданнях України з педагогіки, 2 – у міжнародних фахових виданнях, 9 публікацій апробаційного характеру.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації складає 246 сторінок. Обсяг основного тексту – 168 сторінок. У роботі подано 23 таблиці, 18 рисунків, що разом з додатками займають 55 сторінок основного тексту. Список використаних джерел охоплює 224 найменування, із них 7 – іноземною мовою.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначено об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження, окреслено його методологічну та теоретичну основу, охарактеризовано методи дослідної роботи, висвітлено її наукову новизну та практичне значення, а також наведено дані про апробацію і впровадження результатів дослідно-експериментальної роботи.

У **першому розділі** – *«Теоретичні основи дослідження проблеми розвитку музичних здібностей учнів початкової школи в процесі ігрової діяльності»* – узагальнено результати аналізу психолого-педагогічної, філософської, мистецтвознавчої літератури; розглянуто існуючі підходи науковців щодо проблеми музичних здібностей та їх розвитку; конкретизовано зміст і структуру музичних здібностей дітей молодшого шкільного віку, визначено особливості та педагогічні можливості ігрової діяльності з позицій її впливу на розвиток у молодших школярів музичних здібностей.

В результаті аналізу психолого-педагогічної наукової літератури, з'ясовано, що проблема розвитку музичних здібностей учнів початкової школи в процесі ігрової діяльності, попри всю її актуальність, є не достатньо розробленою. У дослідженні розкрито, що за змістом та характером конкретної діяльності здібності поділяються на загальні та спеціальні види, які розвиваються в тісному взаємозв'язку. До загальних віднесено здібності, що уможливають широкий спектр різноманітної діяльності – пам'ять, увагу, розумові та психомоторні здібності. Спеціальні, у нашому випадку – музичні здібності, представлені структурними компонентами музичності (Н. Ветлугіна, С. Науменко, Т. Науменко, К. Тарасова, Б. Теплов), а саме: емоційним відгуком

на музику; ладовим чуттям (здатність переживати виразні й змістові співвідношення між звуками); музично-слуховими уявленнями (можливість відтворювати внутрішнім слухом («про себе») раніше сприйняту музику); музично-ритмічним чуттям (здатність сприймати, переживати, точно відтворювати і створювати нові музично-ритмічні сполучення); музично-творчими проявами.

Аналіз психолого-педагогічних аспектів категорій «здібності», «музичні здібності» дав змогу уточнити поняття «музичні здібності учнів початкової школи» як стійкі індивідуально-психологічні властивості, що є передумовою та запорукою успішного здійснення музичної діяльності молодшими школярами. У дослідженні показано, що саме при оволодінні різними видами музичної діяльності, в процесі цілеспрямованого виховання й навчання у школярів розвиваються музично-слухові здібності (ладове та музично-ритмічне чуття, музично-слухові уявлення), здібності до різних видів музичної діяльності (сприймання, спів, музично-рухова діяльність, гра на музичних інструментах, театралізація) та музично-творчі здібності, які в сукупності складають структуру музичних здібностей. З'ясовано, що розвиток музичних здібностей з раннього віку сприяє розвитку стійкої уваги, уяви, пам'яті, активізує репродуктивне та продуктивне мислення дітей молодшого шкільного віку, позитивно впливає на їх загальнокультурне становлення.

На основі аналізу педагогічних концепцій, методичних систем вітчизняних (В. Верховинець, О. Ростовський, О. Смоляк) та зарубіжних (К. Орф, З. Кодай, Б. Тричков) дослідників, дотичних до проблеми музичного виховання на національній основі, виявлено дієвість етнічного мистецького фонду в розвитку музичних здібностей учнів початкової школи. Підкреслено, що процес осягнення школярами ігрової діяльності, який функціонує в синкретичній єдності співу, танцю, інструментального виконавства, театралізації і втілюється в ігровій формі, найбільш повно відповідає дитячій психології.

У контексті нашого дослідження особливої теоретико-методологічної ваги набули наукові розробки ігрової концепції культури (Е. Берн, Г.Й. Гейзінга, К. Гроос, Х. Ортега-і-Гассет та ін.); психолого-педагогічні дослідження теорії ігрової діяльності (Л. Артемова, О. Венгер, Л. Виготський, Д. Ельконін, О. Запорожець, О. Леонтьєв, Б. Теплов, О. Усова, С. Шмаков та ін.); науково-методичні засади використання музичних ігор у навчально-виховному процесі школи першого ступеня (О. Апраксина, Д. Кабалевський, Л. Коваль, О. Лобова, К. Орф, Г. Рігіна, та ін.).

У дослідженні визначено суттєве значення ігрової діяльності у розвитку музичних здібностей учнів початкової школи, яке полягає в активізації: музичної уваги дітей, запам'ятовування, сприймання і художньо-образного мислення. Гра сприяє інтенсифікації емоційного переживання музики, посиленню інтересу до музичної діяльності, збільшенню обсягу засвоюваного музичного матеріалу. Дослідження особливостей та педагогічних можливостей ігрової діяльності доводить, що гра є унікальним, цікавим, простим і доступним

засобом розвитку дітей молодшого шкільного віку. З цього зроблено висновок, що застосування музичної ігрової діяльності, зокрема на уроках музичного мистецтва, має протистояти пасивності учнів.

У другому розділі – *«Методичне забезпечення розвитку музичних здібностей учнів початкової школи в процесі ігрової діяльності»* – запропоновано методичну модель розвитку музичних здібностей учнів початкової школи в процесі ігрової діяльності, яка включає: визначення мети, принципи, педагогічні умови, блоки методів, критерії та показники, рівні та етапи розвитку музичних здібностей учнів початкової школи (див.Рис.1). Цілісність цієї методики досягається на основі втілення провідної ідеї, суть якої полягає в наступному: розвиток музичних здібностей учнів початкової школи ефективно відбувається при залученні дітей до такої ігрової діяльності, яка вимагає вияву та активізації цих здібностей.

Визначено принципи розвитку музичних здібностей учнів початкової школи в процесі ігрової діяльності, а саме: *принцип урахування індивідуальних можливостей учнів*, що передбачає опору на індивідуальні якості та активізацію у кожного учня здатності до музичного навчання; *принцип емоційної насиченості навчально-виховного процесу*, згідно якого забезпечується яскравість реакції учнів на музичну діяльність, активність переживання музики учнями, перетворення формального навчального процесу в живе спілкування; *принцип зацікавлення музичною діяльністю*, який передбачає опору на свідоме ставлення і творчу активність молодших школярів на уроках музики; *принцип активізації творчого самовираження дітей*, впровадження якого сприяє розкриттю учнями свого «Я» в музичній діяльності, спонукає учнів до творчості та виявлення ініціативи у музичній діяльності.

Виявлено, що ефективність розвитку музичних здібностей учнів початкової школи в процесі ігрової діяльності значно підвищується завдяки впровадженню таких педагогічних умов, як: *активізація мотиваційної спрямованості молодших школярів на музичну діяльність*, що передбачає стимулювання в учнів інтересу до музичних занять, настанови на активну навчальну діяльність; *досягнення психологічного комфорту дітей під час музичних занять*, що передбачає актуалізацію позитивного ставлення до навчання музики, забезпечення гарного настрою на музичних заняттях; *різновікове комплектування груп у позакласній роботі*, що передбачає проведення занять з учнями 1-4 класів разом в позакласній роботі, завдяки чому покращуються взаємини між дітьми, інтенсифікується взаємний обмін досвідом між дітьми; *залучення учнів до різних видів музичної діяльності на кожному занятті*, що орієнтує на поєднання різних видів музичної діяльності – співу, слухання музики, музично-ритмічних рухів, гри на музичних інструментах, опанування основ музичної грамоти на уроках музики, завдяки чому підвищується активність дітей, здатність переживати, усвідомлювати, засвоювати елементи музичної мови. Означений нами комплекс педагогічних умов має реалізовуватись як цілісна система на кожному етапі розвитку музичних здібностей учнів початкової школи.

Методика розвитку музичних здібностей учнів початкової школи, розроблена в результаті дослідження, є системою організації музично-ігрової діяльності (на уроці та у позакласній діяльності), спрямованою на розвиток ладового, музично-ритмічного чуття, звуковисотного слуху і передбачає впровадження ігор, специфічних музичних завдань, вправ, виконавських тренінгів тощо, виконання яких сприяє отриманню школярами власного задоволення.

Здійснено класифікацію запропонованих ігор у методичні блоки згідно музично-розвивальної мети, а саме: *блок методів розвитку музично-ритмічного чуття* (залучення до гри у шумовому оркестрі; застосування різних видів крокування під музику, відтворення різними способами ритмічного малюнку – проплескування, проспівування, протупування тощо; виконання елементів танців з приспівуванням; завдання на ритмічну імпровізацію та ін.); *блок методів розвитку звуковисотного слуху* (ігри на розпізнавання високих і низьких звуків; ігрові завдання на закріплення музичних уявлень про висоту звуків; ігри для розвитку чистоти інтонації; ігрові загадки на визначення регістру звучання музики та ін.); *блок методів розвитку ладового чуття* (ігрові завдання на визначення характеру музики, зміну настроїв в окремих частинах твору, розрізнення жанру, ладу тощо). У практичному застосуванні зазначені методи мають бути взаємопов'язаними. Запропоновані методи, цілеспрямовано впливаючи на розвиток певної здібності, водночас мають широкий спектр дії, активізуючи розвиток інших (наприклад, в процесі ведення хороводів переслідується основна мета – розвиток музично-ритмічного чуття, в той же час активізується і ладове чуття, і звуковисотний слух учнів). В кожному з блоків передбачається розвивальне спрямування визначених ігор.

У **третьому розділі** – *«Дослідно-експериментальна робота з перевірки ефективності запропонованої методичної моделі розвитку музичних здібностей учнів початкової школи в процесі ігрової діяльності»* – представлено розроблені критерії та показники розвиненості музичних здібностей молодших школярів; викладено зміст констатувального та формувального етапів експерименту, представлено динаміку розвитку музичних здібностей учнів початкової школи в процесі ігрової діяльності; проаналізовано результати експериментальної роботи.

Для з'ясування стану розвиненості музичних здібностей учнів початкової школи в процесі ігрової діяльності були розроблені критерії та показники, а саме: *ступінь розвиненості ладового чуття молодших школярів* (показники: безпосередність, яскравість емоційних реакцій на музичний твір; здатність розрізняти на слух мажорний і мінорний лад); *ступінь розвиненості звуковисотного слуху* (показники: здатність розрізнити на слух точність відтворення мелодії; здатність відтворити мелодію голосом (чисто проінтонувати)); *ступінь розвиненості музично-ритмічного чуття* (показники: здатність відтворити в рухах метро-ритм музичного твору з примовляннями або приспівуваннями; відповідність емоційного наповнення рухів характеру і образу виконуваної пісні, танцю).

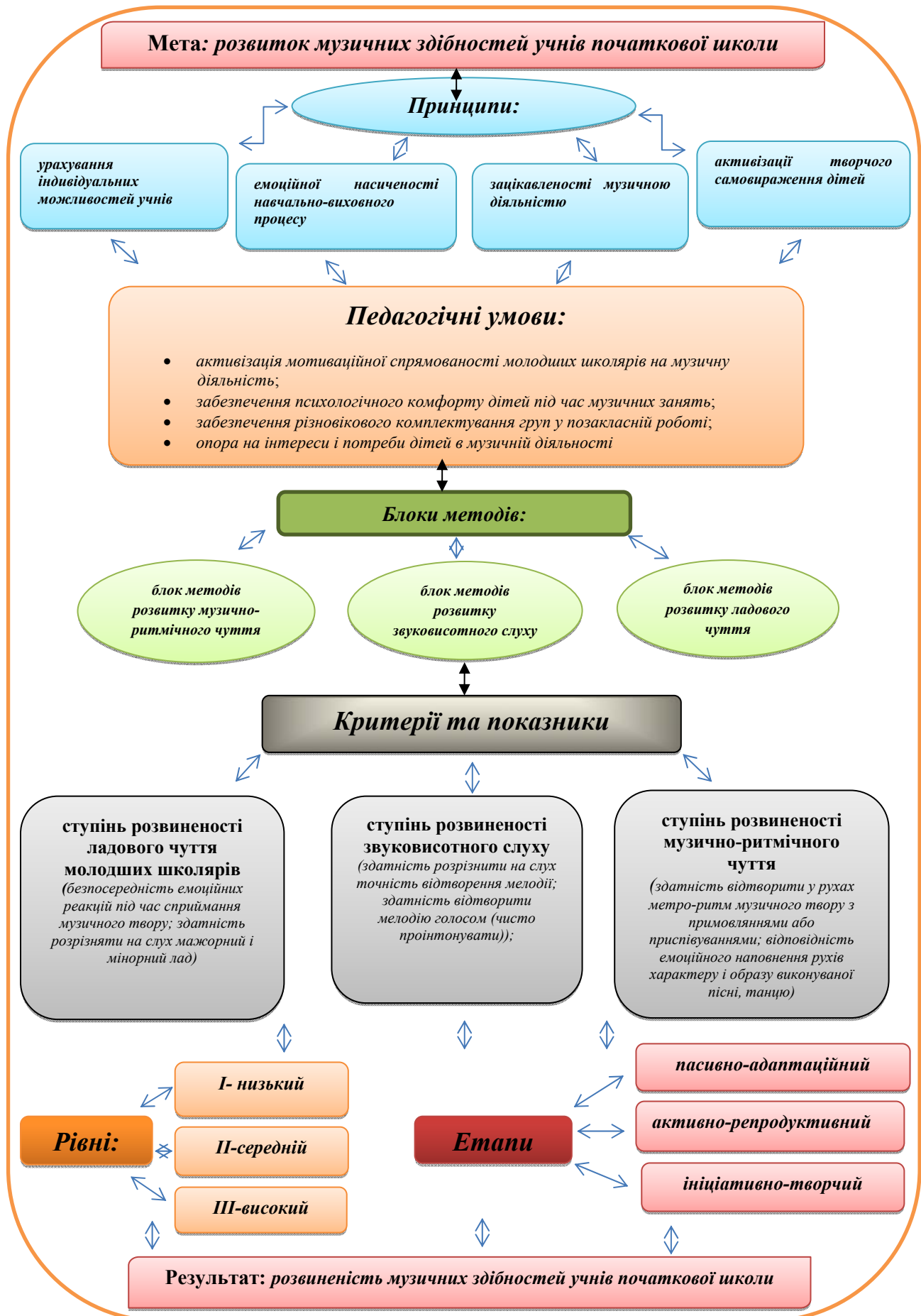

Рис.1. Модель розвитку музичних здібностей учнів початкової школи

На етапі *констатувальної* діагностики (протягом 2014-2015 н.р.) досліджено стан розвиненості музичних здібностей учнів початкової школи.

Констатувальним дослідженням було охоплено 352 учні 1-4 класів закладів загальної середньої освіти України.

Серед *завдань* констатувального експерименту було виокремлено:

- визначити стан розвиненості музичних здібностей молодших школярів;
- зафіксувати отримані результати, виокремити експериментальну та контрольну групу для проведення формувального експерименту і вирівняти ці групи за показниками.

Для отримання достовірних даних щодо розвиненості музичних здібностей учнів початкової школи у ході констатувального етапу експерименту застосовувались такі методи: бесіди, спостереження за дітьми на уроках музики в різноманітних ігрових та робочих навчальних ситуаціях; анкетне опитування учнів початкових класів та вчителів музики; виконання аналітичних, проблемно-перцептивних, практично-творчих завдань; проведення відеозйомки та аналізу відеоматеріалів; вивчення результатів педагогічної діяльності.

Отримані в ході констатувального експерименту результати засвідчили загалом недостатню розвиненість музичних здібностей учнів початкової школи.

За результатами дослідження, згідно розроблених критеріїв і показників, було виявлено три рівні розвиненості музичних здібностей учнів початкової школи: 1 – низький, 2-й – середній, 3-й – високий.

Низький рівень розвитку музичних здібностей виявлено в молодших школярів, які характеризуються пасивністю до різних видів музичної діяльності, виявляють епізодичний інтерес до музичної діяльності; не здатні зосередитись під час сприймання музичного твору. Учні цього рівня розвиненості музичних здібностей демонструють відсутність реакції на зміну мелодії; некоординованість слуху й голосу, ритму й рухів; спостерігається емоційна байдужість до музики, недостатня виразність рухів при відтворенні метро-ритму музичного твору та неточність інтонації при відтворенні мелодії голосом.

Середній рівень розвитку музичних здібностей виявлено в молодших школярів, які відзначаються поверховим, нестійким, короточасним інтересом до сприймання музичних творів. У них спостерігається неяскрава, «розмита» реакція на зміну мелодії; при наявній скординованості ритму і рухів відсутня координація слуху й голосу; діти орієнтуються в тембрах та динаміці музичних творів; виявляють бажання фантазувати, здатні до творчого самовираження, здатні розрізнити на слух точність відтворення мелодії на музичному інструменті, але не спроможні відтворити мелодію голосом (чисто проінтонувати). Такі учні відрізняються уважністю до вказівок вчителя, але не завжди правильно їх виконують.

Високий рівень розвитку музичних здібностей виявлено в молодших школярів, яким притаманна загальна музична активність, яскрава

спрямованість на музично-ігрову діяльність, стійка потреба в музичній діяльності та музичній самореалізації. Спостерігається пластично-емоційна виразність ритмічного відтворення музики; молодші школярі здатні висувати цікаві, самостійні ідеї в музично-ігровій діяльності та можуть виявляти оригінальність у розробці різних варіантів вирішення музичних завдань: придумують власні музичні твори, танці, можуть запропонувати створення інсценізації пісень); учні здатні розрізнати на слух мажорний і мінорний лади; здатні розрізнити на слух точність відтворення мелодії та відтворити мелодію голосом (чисто проінтонувати).

В результаті аналізу результатів діагностики стосовно рівнів розвиненості музичних здібностей учнів початкової школи на констатувальному (діагностичному) етапі дослідження, виявлено, що у молодших школярів загалом низький рівень розвитку музичних здібностей.

Дослідна робота *формувального* етапу експерименту, проведена в школі І-ІІІ ступенів № 263 імені Євгена Коновальця, була спрямована на апробацію запропонованої методики (2014-2018 н.р.).

Метою формувального експерименту була перевірка ефективності запропонованої методичної моделі та визначення послідовності розвитку музичних здібностей за етапами.

Педагогічний експеримент проводився автором дослідження (основна частина). Крім цього, додатково експеримент проводили вчителі музики у закладах загальної середньої освіти за розробленими інструкціями. До експерименту залучались всі учні початкової школи без будь-якого відбору.

Для проведення *формувального* експерименту було сформовано дві групи дітей – експериментальну (ЕГ), та контрольну (КГ). ЕГ і КГ сформовано за однаковою кількістю по 62 учні в кожній групі. Групи було укомплектовано таким чином, щоб у кожній з них були молодші школярі з майже однаковими показниками розвитку музичних здібностей, які було визначено в результаті констатувального експерименту. В кожній з груп заняття проводились за певною методикою: в ЕГ заняття проходили за експериментальною методикою, у КГ продовжувались заняття за традиційною програмою.

Тривалість спостережень – 4 роки. Така тривалість спостережень мотивувалась міркуваннями про необхідність надання навчальному процесу інтенсивного і пролонгованого характеру. Ми вважали, що сконцентрованість методичних зусиль на обмеженому часовому проміжку виступить фактором зниження інтенсифікації навчального процесу.

В результаті експерименту було визначено послідовність розвитку музичних здібностей учнів, яка включає в себе 3 етапи:

Мета першого етапу (*насивно-адаптаційного*) полягала в реалізації спрямованого впливу ігрової діяльності на розвиток музичних здібностей шляхом активізації емоційного відгуку учнів на музику, досягненню зв'язків між музично-слуховими уявленнями і руховими відчуттями дітей, розширенню їх знань та розумінню змісту музики. Навчальний процес характеризувався домінуючим впливом вчителя. На цьому етапі адаптація та розширення

інформаційно-пізнавальної обізнаності учнів досягалася на основі застосування ігор пізнавального, порівняльного характеру.

Мета другого (*активно-репродуктивного*) етапу передбачала розвиток музичних здібностей школярів у комплексі на основі залучення їх до ігрової діяльності, що активізувала художньо-образне мислення школярів, сприяла збагаченню музичного кругозору учнів, накопиченню музично-теоретичних знань про музичний ритм, ладове чуття, роль інтонації в музиці. Суттєвого значення надавалось застосуванню методів підтримки та методам і прийомам пошуково-зацікавлюючого характеру, зокрема, таким, як створення «ситуацій-жартів», впровадження творчих завдань, залучення дітей до вирішення музичних загадок.

Мета третього (*ініціативно-творчого*) етапу спрямована на розвиток музичних здібностей учнів на основі активізації їх самостійності в музичній діяльності. У процесі навчання учням пропонувались ігрові завдання, що спонукали учнів до самостійного вибору рухів відповідно до ладового забарвлення, характеру і образу виконуваної пісні та до їх виразного відтворення. На цьому етапі застосовувалися методи імпрровізації, які дозволяли на основі набутого досвіду створювати рухові варіації на задану тему, самостійно добирати знайомі мелодії з різними ритмічними малюнками для відтворення цих мелодій голосом. Особливого значення надавалось активізації художньо-асоціативного мислення в процесі застосування ігрових завдань, що вимагали від учнів багатоваріантних музичних рішень, оригінального трактування музичних образів, уникання стереотипних відповідей, виявленню власного «стилю» в імпрровізаціях.

У результаті експерименту зафіксовано прогресивну динаміку змін у рівнях розвиненості музичних здібностей в учнів початкової школи.

Таблиця 1.

Узагальнені результати формувального експерименту (у відсотках)

Критерії	експериментальна група			контрольна група		
	низький	середній	високий	низький	середній	високий
Ступінь розвиненості ладового чуття молодших школярів	8,1	29	62,9	29,9	41,1	29
Ступінь розвиненості звуковисотного слуху	12,9	29	58,1	33,1	41,1	25,8
Ступінь розвиненості музично-ритмічного чуття	4,9	28,2	66,9	24,2	42	33,8
Середнє значення	8,6	28,7	62,7	29,1	41,4	29,5

Узагальнені результати формувального експерименту показали, що у розвитку музичних здібностей учнів початкової школи в ЕГ відбулися більш істотні зрушення, ніж у КГ: низький рівень в ЕГ складає –8,6 %, тоді як в КГ – 29,1 %; середній рівень в ЕГ складає 28,7%, а в КГ – 41,4 %; високий рівень розвитку музичних здібностей учнів початкової школи в ЕГ у 62,7%, а у КГ – 29,5%.

Результати експериментального дослідження засвідчили ефективність і дієвість застосованої авторської методики розвитку музичних здібностей учнів початкової школи в процесі ігрової діяльності та доцільність її використання на уроках музичного мистецтва.

ВИСНОВКИ

У дисертації викладено результати теоретичного узагальнення та практичного вирішення проблеми розвитку музичних здібностей учнів початкової школи в процесі ігрової діяльності, що знайшло відображення в розробці, обґрунтуванні та експериментальній перевірці принципів, педагогічних умов та поетапної методики розвитку означеного феномена в учнів початкової школи. Проведене дослідження дало підстави для таких висновків:

1. В результаті аналізу психолого-педагогічної наукової літератури з'ясовано, що проблема розвитку музичних здібностей учнів початкової школи в процесі ігрової діяльності, попри всю її актуальність, є не достатньо розробленою. Не визначено теоретичні підходи до обґрунтування процесу становлення всього комплексу музичності в навчально-виховному процесі, не знайшли належного розроблення методи, прийоми, форми розвитку музичних здібностей учнів молодшого шкільного віку, поза увагою науковців лишилися питання визначення музично-розвивальних можливостей ігрової діяльності.

2. В результаті теоретичного аналізу уточнено сутність поняття «музичні здібностей учнів початкової школи», які визначаються як стійкі індивідуально-психологічні властивості, що є передумовою та запорукою успішного здійснення музичної діяльності молодшими школярами. Структуру музичних здібностей складають три основні музичні здібності: *ладове чуття* (здатність емоційно розрізняти ладові функції звуків мелодії, відчувати емоційну її виразність); *звуковисотний слух* (чутливість до точності, «чистоти» інтонації), що виявляється у сприйманні мелодії, її пізнанні та відтворенні; *музично-ритмічне чуття* (здатність до активного, зокрема рухового, переживання музики, до відчуття емоційної виразності музичного ритму і точності його відтворення).

3. У дослідженні визначено суттєве значення ігрової діяльності у розвитку музичних здібностей учнів початкової школи, яке полягає в активізації музичної уваги дітей, запам'ятовування, сприймання і художньо-образного мислення. Саме гра сприяє інтенсифікації емоційного переживання музики, посиленню інтересу до музичної діяльності, збільшенню обсягу

засвоюваного музичного матеріалу. Зроблено висновок, що застосування музичної ігрової діяльності протистоїть пасивності учнів.

4. В результаті нашого дослідження визначено принципи розвитку музичних здібностей учнів початкової школи в процесі ігрової діяльності, а саме: *принцип урахування індивідуальних можливостей учнів; принцип емоційної насиченості навчально-виховного процесу; принцип зацікавленості музичною діяльністю; принцип активізації творчого самовираження дітей.* Означені принципи спрямовано на забезпечення емоційно-яскравого ставлення до музичної діяльності та творчої активності учнів при врахуванні індивідуальної емоційної реакції кожного з них на музику.

5. Виявлено, що ефективність розвитку музичних здібностей учнів початкової школи в процесі ігрової діяльності значно підвищується завдяки впровадженню таких педагогічних умов: *активізація мотиваційної спрямованості молодших школярів на музичну діяльність; забезпечення психологічного комфорту дітей під час музичних занять; забезпечення різновікового комплектування груп у позакласній роботі; опора на інтереси і потреби дітей в музичній діяльності.* Визначені педагогічні умови передбачають спонукання до вияву ініціативи, самостійності, підтримання інтересу молодших школярів до музики на тлі забезпечення комфортного спілкування між всіма суб'єктами навчально-виховного процесу.

6. Методика розвитку музичних здібностей, розроблена в результаті дослідження, передбачає широке застосування музично-ігрової діяльності (на уроці та у позакласній діяльності), спрямованої на розвиток ладового, музично-ритмічного чуття та звуковисотного слуху учнів початкової школи.

Здійснено класифікацію запропонованих ігор у методичні блоки згідно музично-розвивальної мети, а саме: *блок методів розвитку музично-ритмічного чуття* (залучення до гри у шумовому оркестрі; крокування під музику, відтворення ритмічного малюнку з проплескуванням його в долоні або протупуванням ритмічного малюнку; виконання елементів танців з приспівуванням; завдання на ритмічну імпровізацію та ін.); *блок методів розвитку звуковисотного слуху* (ігри на розпізнавання високих і низьких звуків; завдання на закріплення музичних уявлень про висоту звуків; ігри для розвитку чистоти інтонації; ігри на визначення регістру звучання музики та ін.); *блок методів розвитку ладового чуття* (завдання на визначення характеру музики, зміну настроїв в окремих частинах твору, розрізнення жанру, ладу тощо). У практичній роботі означені методи мають бути взаємопов'язані, застосуватись комплексно.

7. У дисертаційній роботі визначено критерії та показники розвиненості музичних здібностей учнів початкової школи, а саме: *ступінь розвиненості ладового чуття* (показники: безпосередність емоційних реакцій під час сприймання музичного твору; здатність розрізняти на слух мажорний і мінорний лад); *ступінь розвиненості звуковисотного слуху* (показники: здатність розрізнити на слух точність відтворення мелодії; здатність відтворити мелодію голосом (чисто проінтонувати)); *ступінь розвиненості музично-*

ритмічного чуття (показники: здатність відтворити в рухах метро-ритм музичного твору з примовляннями або приспівуваннями; відповідність емоційного наповнення рухів характеру і образу виконуваної пісні, танцю).

8. Відповідно до критеріїв і показників оцінки означеного феномена було встановлено рівні розвиненості музичних здібностей учнів початкової школи в процесі ігрової діяльності: низький, середній, високий, які відрізняються ступенем музичної активності дітей, якістю виконання ігрових завдань, яскравістю вияву музичних здібностей.

9. Встановлено, що розвиток музичних здібностей учнів початкової школи в процесі ігрової діяльності включає в себе три етапи: *пасивно-адаптаційний, активно-репродуктивний, ініціативно-творчий*, які передбачають поступове ускладнення музично-ігрових завдань, вправ, тренінгів, виконання яких потребує від учнів інтенсифікації музичної уваги, творчої ініціативи та самоконтролю.

Доцільність впровадження розробленої методики підтверджено в ході формувального експерименту, в результаті якого виявлено позитивну динаміку розвитку музичних здібностей учнів початкової школи.

Проведене дослідження не вичерпує всіх проблем розвитку музичних здібностей учнів в процесі ігрової діяльності. Наступні дослідження можуть бути зорієнтовані на вивчення шляхів розвитку музичних здібностей підлітків та старшокласників у процесі залучення їх до активної музичної діяльності, зокрема, до сучасних форм молодіжного музикування.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДОСЛІДЖЕННЯ

Статті в наукових фахових виданнях

1. Руда Г.С. Розвиток музичних здібностей у дітей молодшого шкільного віку/ Г.С.Руда // Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. Серія 16. Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики: зб. наук. праць. – Вип. 29 (39). – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2017. – С. 169–172.

2. Руда Г.С. Музично-ритмічні рухи як ефективний засіб розвитку музичних здібностей учнів початкової школи /Г.С.Руда Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти: зб. наук. Праць / ДВНЗ «ДДПУ»; гол.ред.проф.С.О.Омельченко; відп.ред.проф.Л.Г.Гаврілова. Слов'янськ: ДДПУ, 2017 – Вип. 6. – С.76 –82. <http://pptma.dn.ua/index.php/en/>

3. Руда Г.С. Педагогічні умови ефективного розвитку музичних здібностей молодших школярів в процесі ігрової діяльності / Г.С. Руда // Наукові записки. Серія: Педагогічні науки /– Кропивницький: РВВ ЦДПУ ім.В.Винниченка, 2018 – Вип.163. – С. 210-215.

4. Руда Г.С. Проблема застосування гри у навчальній діяльності та її висвітлення в педагогічній літературі / Г.С.Руда // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені О.В.Сухомлинського.

Педагогічні науки: зб.наукпр. / за ред.проф. Тетяни Степанової. – №1 (60), лютий 2018. – Миколаїв : МНУ імені В.О.Сухомлинського, 2018. – С.282-285.

5. Руда Г.С. Музичні здібності молодших школярів: методичне забезпечення розвитку / Г.С.Руда // Вісник національного педагогічного університету імені Т.Г.Шевченка. Вип.151. в 2-х томах. Том 2. Серія: Педагогічні науки; гол.ред. Носко М.О. – Чернігів : ЧНПУ, 2018. – С.212-214.

6. Руда Г.С. Методи, прийоми, форми розвитку музичних здібностей учнів початкової школи в процесі ігрової діяльності / Г.С.Руда // Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Педагогіка та психологія» : зб.наук.пр. / Ред.кол. : Товканець Г.В. (гол.ред.) та ін. – Мукачево : Вид-во МДУ, 2018. – Випуск 1 (7). – С.151-153.

Статті в іноземних наукових фахових виданнях

7. Ruda H. The Features of Pupils' Music Development in Primary School /H.Ruda // Intellectual Archive. : Ontario, Canada. – January / February 2018. – Vol.7, No1,– P. 120–127.

8. Ruda H.S. Musical-rhythmic sensation as a component of pupils' musical abilities in primary school // Science and education: trends and prospects: Collection of scientific articles. – Aspekt Publishing of Budget Printing Center, Taunton, United States of America, 2018. – P. 348-352.

Матеріали науково-практичних конференцій

9. Руда Г.С. Розвиток музичних здібностей молодших школярів як основа музично-естетичного виховання у загальноосвітній школі. / Г.С.Руда // Педагогічна майстерність як система професійних і мистецьких компетентностей: зб. матеріалів XIII Міжнар. педагогічно-мистецьких читань пам'яті проф. О.П.Рудницької / [голов.ред.: Г.І. Сотська]. Вип. 7(11). – К.: Талком, 2016 р. – С.296-298.

10. Руда Г.С. Розвиток музичних здібностей учнів початкової школи в процесі ігрової діяльності. / Г.С.Руда // Підготовка фахівців соціономічних професій в умовах сучасного соціокультурного простору // Збірник матеріалів IV-тої Всеукраїнської науково-практичної конференції викладачів, аспірантів, магістрантів та студентів [за заг.ред.: Браніцькорі Т.Р.] – Випуск 4 – Вінниця ФОП Корзун Д.Ю., 2016. – С.309-312.

11. Руда Г.С. Розвиток музичних здібностей як основа музичного навчання молодших школярів. / Г.С.Руда // Сучасна мистецька освіта: матеріали I Міжнародних науково-практичних читань пам'яті академіка Анатолія Авдієвського /Укл.: доктор пед.наук, проф.А.В.Козир. – К.:НПУ імені М.П.Драгоманова, 2017. – С.194-197.

12. Руда Г.С. Ігрова діяльність як засіб розвитку музичних здібностей молодших школярів. / Г.С.Руда // Україна в гуманітарних і соціально-економічних вимірах. Матеріали II Всеукраїнської наукової конференції.

Частина II. / Наук.ред. О.Ю.Висоцький. – Дніпро: СПД «Охотнік», 2017. – С.47-49.

13. Руда Г.С. Методологічні та теоретичні аспекти розвитку музичних здібностей молодших школярів. / Г.С.Руда // Освіта і наука в умовах глобальних трансформацій. Матеріали Всеукраїнської наукової конференції. Частина I. / Наук.ред. О.Ю.Висоцький. – Дніпро: СПД «Охотнік», 2017. – С.110-112.

14. Руда Г.С. Гра як основний вид діяльності молодших школярів. / Г.С.Руда // Філософія, теорія та практика випереджаючої освіти для сталого розвитку: Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції. Частина I / Наук.ред. О.Є. Висоцька. – Дніпро: СПД «Охотнік», 2018. – С.151-153.

15. Руда Г.С. Розвиток ладового чуття у молодших школярів на уроках музичного мистецтва. / Г.С.Руда // Сучасна мистецька освіта: матеріали II Міжнародних науково-практичних читань пам'яті академіка Анатолія Авдієвського / Укл.: доктор пед.наук, проф.А.В.Козир. – К.:НПУ імені М.П.Драгоманова, 2018. – С.189-191.

16. Руда Г.С. Принципові підходи ефективного розвитку музичних здібностей учнів початкової школи в процесі ігрової діяльності. / Г.С.Руда // Україна в гуманітарних і соціально-економічних вимірах. Матеріали III Всеукраїнської наукової конференції. Частина II. / Наук.ред. О.Ю. Висоцький. – Дніпро: СПД «Охотнік», 2018. – С.77-80.

17. Руда Г.С. Експериментальна перевірка ефективності методики розвитку музичних здібностей учнів початкової школи в процесі ігрової діяльності. / Г.С.Руда // Проблеми музично-естетичної освіти учнівської молоді: історія та сучасність: матеріали Четвертого Міжнародного науково-практичного семінару / Ред. -упор. З. Гнатів, М. Каралюс – Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного університету імені Івана Франка, 2018. – С.132-139.

АНОТАЦІЇ

Руда Г.С. Розвиток музичних здібностей учнів початкової школи в процесі ігрової діяльності. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.02 – теорія та методика музичного навчання. – Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова. – Київ, 2018.

У дисертації досліджено проблему розвитку музичних здібностей учнів початкової школи в процесі ігрової діяльності; проаналізовано стан дослідженості проблеми в музично-педагогічній науці і практиці; уточнено поняття «музичні здібності учнів початкової школи», «музична гра» та «ігрова діяльність»; визначено принципи та педагогічні умови розвитку музичних здібностей учнів початкової школи в процесі ігрової діяльності; розроблено критерії та показники розвиненості музичних здібностей учнів початкової школи; визначено рівні розвиненості музичних здібностей учнів початкової школи в процесі ігрової діяльності; розроблено та експериментально перевірено методику розвитку музичних здібностей учнів початкової школи в процесі

ігрової діяльності, що складається з трьох етапів: пасивно-адаптаційного, активно-репродуктивного та ініціативно-творчого.

Доцільність впровадження розробленої методики підтверджено в ході педагогічного експерименту, в результаті якого виявлено позитивну динаміку розвитку музичних здібностей учнів. Практичне значення результатів дослідження полягає у тому, що його теоретичні висновки та експериментальні результати можуть бути використані вчителями музичного мистецтва в закладах загальної середньої освіти, викладачами вищих мистецьких навчальних закладів у процесі підготовки студентів до музично-педагогічної діяльності, а також у системі післядипломної освіти вчителів музичного мистецтва.

Ключові слова: музичні здібності, учні початкової школи, ігрова діяльність, уроки музичного мистецтва, методика.

Руда Г.С. Развитие музыкальных способностей учеников начальной школы в процессе игровой деятельности – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – теория и методика музыкального обучения. – Национальный педагогический университет им. М.П. Драгоманова. – Киев, 2018.

В диссертации исследована проблема развития музыкальных способностей учеников начальной школы в процессе игровой деятельности; проанализировано состояние исследуемой проблемы в музыкально-педагогической науке и практике; уточнено понятие «музыкальные способности учеников начальной школы», «музыкальная игра» и «игровая деятельность»; определены принципы и педагогические условия развития музыкальных способностей учеников начальной школы в процессе игровой деятельности; разработаны критерии и показатели развитости музыкальных способностей учеников начальной школы; определены уровни развитости музыкальных способностей учеников начальной школы в процессе игровой деятельности; разработана и экспериментально проверена методика развития музыкальных способностей учеников начальной школы в процессе игровой деятельности, которая состоит из трех этапов: пассивно-адаптационного, активно-репродуктивного и инициативно-творческого.

Целесообразность внедрения разработанной методики подтверждена в ходе педагогического эксперимента, в результате которого обнаружено положительную динамику развития музыкальных способностей учеников. Практическое значение результатов исследования заключается в том, что его теоретические выводы и экспериментальные результаты могут быть использованы учителями музыкального искусства в учреждениях общего среднего образования, преподавателями высших художественных учебных заведений в процессе подготовки студентов к музыкально-педагогической деятельности, а также в системе последипломного образования учителей музыкального искусства.

Ключевые слова: музыкальные способности, ученики начальной школы, игровая деятельность, уроки музыкального искусства, методика.

Ruda H.S. – Shaping the Primary School Learners’ Music Abilities in the Process of Play Activity. – The manuscript.

Thesis for a Candidate of pedagogical sciences degree by specialty 13.00.02 – Theory and Methods of Musical Education. –National Pedagogical Dragomanov University – Kyiv, 2018.

Within the thesis research framework, the issue of shaping the primary school learners’ music abilities in the process of play activity was studied; the current research state of the issue within music and pedagogical science/practice domain was considered; the notions of primary school learners’ music abilities, music/rhythm game and play activity were specified; the principles and pedagogical circumstances for shaping the primary school learners’ music abilities in the process of play activity were identified; the criteria and progress characteristics of the primary school learners’ music abilities were figured out; the progress levels of the primary school learners’ music abilities obtained via play activity were identified; gradual/phased methodology of shaping the primary school learners’ music abilities in the process of play activity, involving three stages (passively-adaptive, actively-reproductive and self-motivated artistic), was developed and experimentally confirmed.

The effectiveness of implementing the developed methodology was confirmed during pedagogical experiment, in the result of which the upward trend of shaping the learners’ music abilities was observed. The practical significance of the research results lies in the fact that its theoretical conclusions and experimental findings may be implemented by Musical Mastery teachers at comprehensive schools, as well as by higher musical institutions teachers in the process of training the students for music and pedagogical practical activity; within the postgraduate education system for Musical Mastery teachers.

Keywords: music abilities, primary school learners, play activity, Musical Mastery classes; methodology.

Підписано до друку 27.12.2018 р. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times.
Наклад 100 прим. Зам. № 441
Віддруковано з оригіналів.

Видавництво Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова. 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9
Свідоцтво про реєстрацію № 1101 від 29.10.2002.
(044) 239-30-26.